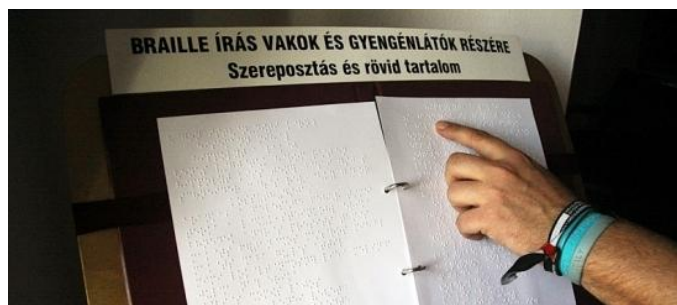

**KULTURÁLIS ESÉLYEGYENLŐSÉG?
FOGYATÉKKAL ÉLŐK LEHETŐSÉGEI
BÉKÉS MEGYÉBEN**

*„Egyikünk élete sem könnyű. És akkor?
Legyen bennünk kitartás és mindenekelőtt bízzunk önmagunkban.
Hinnünk kell benne, hogy tehetségesek vagyunk valamiben,
és azt a valamit - kerül, amibe kerül - meg tudjuk valósítani.”
(Marie Curie)*

TARTALOMJEGYZÉK

1. Bevezetés.....	4
1.1. A fogyatékos fogalma, típusai	4
1.2. Témaválasztásom indoklása.....	6
2. A mozgáskorlátozottak kulturális lehetőségei Magyarországon	7
2.1. Művészet és zene.....	7
2.2. Kerekesszékes tánc.....	7
3. A vakok és gyengénlátók kulturális lehetőségei Magyarországon	8
3.1. Braille-könyvtár és nyomda	8
3.2. Színház, múzeum és zene.....	9
4. A siketek és nagyothallók kulturális lehetőségei Magyarországon	10
4.1. Zene világa	10
4.2. Tánc	10
4.3. Jelnyelvi színház és színtársulat.....	11
5. Kutatás	12
6. Mozgáskorlátozottak kulturális lehetőségei Békés megyében	12
7. Vakok és gyengénlátók kulturális lehetőségei Békés megyében	14
8. Siketek és nagyothallók kulturális lehetőségei Békés megyében	17
9. Összegzés: személyes véleményem és javaslatom.....	19
Irodalomjegyzék	22
Mellékletek	24

1. Bevezetés

A fogyatékkal élő személyek a társadalom egyenjogú tagjai. Mivel ők az épekhez képest valamelyest hátrányban vannak, ezért sajnos gyakran előfordul, hogy életük során akadályokba, nehézségekbe ütköznek. Gondok merülhetnek fel a tömegközlekedés, a közintézményekbe való bejutás, a munkavállalás, az oktatásban való részvétel, a kultúra, valamint a kikapcsolódás esetében is, így sokszor mások segítségére szorulnak. Azok a hétköznapi teendők, amelyek egy ép ember számára teljesen természetesek, a sérülteknek komoly feladatot, kihívást jelentenek.

Mindezek ellenére sokan közülük teljes értékű életet élnek: dolgoznak, sportolnak, kikapcsolódnak, háztartást és autót vezetnek, gyermeket nevelnek, igyekeznek mindent önállóan megoldani. Attól függetlenül, hogy valamilyen fogyatékkal élnek, ők is ugyanúgy a társadalom értékes tagjai, ők is élhetnek boldog, sikeres életet, illetve ők is nyújthatnak magas színvonalú, elismerésre méltó teljesítményt, mindezzel példát mutatva az épeknek.

Az esélyegyenlőség mindannyiunk számára fontos érték, amely a társadalom széles körére kiterjed. Segít elérni azt a célunkat, hogy mindenkinek esélye legyen a munkavállalásra, a karrierre, a jó minőségű szolgáltatásokra, függetlenül attól, hogy nő vagy férfi, ép vagy fogyatékkal él, milyen a származása vagy az anyagi helyzete. Az esélyegyenlőséget a lehetőségekhez való egyenlő hozzáférés, illetve az egyenlő indulási feltételek teremtik meg, melynek elméletileg az élet minden területén érvényesülnie kellene, ez azonban a gyakorlatban sokszor nem valósul meg.

Napjainkban a fogyatékkal élők komplex szociális hátrányban vannak a társadalom ép tagjaival szemben. Általában egészségügyi problémáik nagymértékben összefüggnek szociális helyzetük romlásával, életlehetőségeik és esélyeik szűkülésével. Ahhoz, hogy valóban az élet minden területén érvényesülni tudjanak, elengedhetetlen a társadalom szemléletváltása, az elfogadás, az esélyegyenlőség és az integráció biztosítása. Ugyanis vannak előítéletekkel élő emberek, akik sok esetben megnehezítik a fogyatékkal élők - egyébként is nehéz - életét a nem megfelelő gondolkodásukkal és hozzáállásukkal. Ma Magyarországon az épek viszonya a sérültekhez közel sem olyan, mint a fejlett országokban, mivel hazánkban sajnos az emberek hajlamosak diszkriminálni, kirekeszteni a sérülteket. Mindenképpen pozitívum, hogy vannak segítőkész egyének is, akik toleránsak és figyelnek fogyatékkal élő társaikra.

1.1. A fogyatékos fogalma, típusai

Rengeteg definíció létezik, amely a fogyatékos fogalmának meghatározását célozza. Magyarországon a jelenleg hatályos *1998. évi XXVI. törvény a fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról* a következőképpen definiálja a fogyatékos fogalmát: „fogyatékos személy: az, aki érzékszervi - így különösen látás-, hallásszervi mozgásszervi, értelmi képességét jelentős mértékben vagy egyáltalán nem birtokolja, illetőleg a kommunikációban számottevően korlátozott, és ez számára tartós hátrányt jelent a társadalmi életben való aktív részvétel során.”¹

---

¹ 1998. évi XXVI. törvény a fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról 4.§ (a)

A törvény szerint tehát hazánkban fogyatékosággal élő személyek közé tartoznak a mozgáskorlátozottak, a vakok és gyengénlátók, a siketek és nagyothallók, az értelmi fogyatékosok, az autizmussal élők, valamint a halmozottan fogyatékos emberek. A fogyatékoság vagy sérültség lehet veleszületett, illetve okozhatja baleset, betegség vagy öregedés is. Dolgozatomban ezek közül három célcsoportot mutatok be: a mozgás-, látás- és hallássérülteket. Mindenekelőtt úgy gondolom, érdemes tisztázni e három csoport fogalmát.

„Mozgáskorlátozott az a személy, akinek az életében a mozgásszervi rendszer veleszületett vagy szerzett károsodása a szervezet funkcionális képességeit, az egyén aktivitását maradandóan akadályozza; az egyén részére hátrányos helyzetet, korlátozott életvitelt okoz.”²

„Vakságnak nevezzük azt az állapotot, ha a látásélesség a jobban látó szemem nem haladja meg az öt százalékot, illetve a látótér nem nagyobb, mint húsz fokos.”³ Teljes vakság esetén az agy egyáltalán nem észleli a fényt, de természetesen nem minden látássérült személy vak. „Az aliglátók az ép látás maximum tíz százalékával rendelkeznek. Míg a gyengénlátó kifejezésen a köznyelvben általában a látásnak mindenfajta, néha csak egyénileg érzékelt, máskor mérhető romlását, csökkenését értik.”⁴ A vakok és gyengénlátók két okból használnak fehérbotot. Egyrészt jelezni kívánják, hogy nem látnak, másrészt hasznos eszköz a biztonságos tájékozódás elősegítésében. A vakvezető kutyák szintén nagyon komoly támaszaik, segítségükkel kitűnően tudnak közlekedni, emellett a hétköznapi teendőikben is nagy segítséget nyújtanak.

A hallássérültek nem fogyatékosoknak tartják magukat, hanem nyelvi kisebbségnek. „Siket (vagy hallássérült) az a személy, akinek audiogramja minimum 90 decibel halláscsökkenést mutat mindkét fülön. Ez azt jelenti, hogy az illető egyáltalán nem hall semmit, vagy azt, hogy hallásmaradványa csak az erőteljes mély hangokat észleli.”⁵ A siketek többsége a jelnyelvet használja kommunikációs eszközként, mivel állapotuk általában hallókészülékkel sem korrigálható. „Orvosi szempontból nagyothallónak tekintik hazánkban mindazokat a személyeket, akiknél a halláskárosodás mértéke mindkét fülön 30-90 decibel között van.”⁶ A nagyothalló személy hallókészülék segítségével többé-kevésbé megérti a hangzó beszédet, ő maga is érthetően beszél, bár az ő hangján és kiejtésén is érzékelhetők a kontroll hiányosságai. Mivel a hangos kommunikáció az ő számára többé-kevésbé elérhető, a jelnyelvet nem használja, legtöbbször nem is ismeri azt. Vannak azonban olyan nagyothallók, akik személyes kapcsolataik révén ismerik és maguk is szívesen használják a jelnyelvet.

---

² Fogyatékoságtudományi Fogalomtár

³ WHO definíció

⁴ Ki-Látás Közhasznú Alapítvány Fogalomtára

⁵ WHO definíció

⁶ WHO definíció

1.2. Témaválasztásom indoklása

Elsősorban azért választottam dolgozatom témájának a fogyatékkal élők kulturális lehetőségeit, mert amellett, hogy személyesen is érintett vagyok, úgy gondolom, napjainkban társadalmi aktualitása van. A szakirodalmakban legtöbbször leginkább a sérültek munkaerőpiaci helyzetével, elhelyezkedési esélyeivel, valamint az oktatásban való részvételével kapcsolatban vizsgálódnak. Ugyanakkor azt gondolom, hogy a kultúra, a művelődés életünk meghatározó része, továbbá az esélyegyenlőség megteremtésének egyik fontos színtere.

Bár én azon szerencsések közé tartozom, akik számára hozzáférhetőek, elérhetőek a különböző kulturális lehetőségek, több sorstársamnak viszont komoly nehézséget jelenthet egy-egy intézménybe való bejutás, egy múzeumi kiállítás vagy egy színházi előadás megtekintése, illetve meghallgatása. Holott a kultúrát, az új ismereteket éppúgy igénylik, mint bármelyikünk, de sajnos napjainkban ezen a téren igen kevés lehetőség adott számukra, főleg vidéken.

Célom, hogy rálátást nyerjek azzal kapcsolatban, hogy ma hazánkban milyen kulturális lehetőségeket vehetnek igénybe a mozgás-, látás- és hallássérültek, illetve Békés megyében milyen lehetőségek állnak rendelkezésükre. Ahhoz, hogy kérdéseimre választ kapjak, kutatási tevékenységet végeztem a Mozgáskorlátozottak Békés Megyei Egyesületénél, annak Újkígyóson működő helyi csoportjánál, a Vakok és Gyengénlátók Békés Megyei Egyesületénél, valamint a Siketek és Nagyothallók Országos Szövetségének Békés Megyei Szervezeténél. Munkám második részében az interjúk során szerzett információkat, személyes véleményemet és tapasztalataimat részletesen kifejtem.

Dolgozatomban elsősorban a művelődés területén megvalósuló esélyegyenlőségre szeretnék rávilágítani, azaz leginkább arra helyezem a hangsúlyt, hogy a kultúra miként teremtheti meg az esélyegyenlőséget, illetve miként oldhatja fel a társadalmi hátrányokat. Továbbá kiemelem, hogy mivel a kultúra a fogyatékkal élők társadalmi integrációjának egyik alapvető eszköze, ezért számukra is biztosítani kell a különböző lehetőségeket a fővárosban és vidéken egyaránt.

2. A mozgáskorlátozottak kulturális lehetőségei Magyarországon

A mozgássérültek számára elsődleges szempont, hogy a kulturális intézmények - színházak, múzeumok, könyvtárak és művelődési házak - akadálymentesek legyenek. Napjainkban ez egyre több helyen megoldott, de még mindig nem mindenütt. Leginkább Budapesten és a nagyvárosokban jellemző az akadálymentesítés, mivel itt élnek legnagyobb számban a mozgáskorlátozottak és itt tudják a legtöbb kulturális lehetőséget is igénybe venni.

2.1. Művészet és zene

A mozgássérültek, akár a kerekesszékesek, akár a mozgásszervi fogyatékkal élők is lehetnek tehetségesek a művészetekben, a zenében egyaránt. Ki tudnak maguknak találni olyan módszereket és technikákat, melyekkel ők is könnyen kibontakoztathatják művészi készségüket, képességüket. Ilyen például a szájjal-lábbal festés. A mozgáskorlátozottak legszívesebben csendéletet, virágokat festenek vagy az éppen aktuális hangulatukat tükröző képeket, mindezt szájjal, illetve lábbal.

Tehetségüket lehetőségük van a nagyközönség számára is megmutatni. A Magyar Nemzeti Galériában minden évben rendeznek olyan kiállításokat, melyeken a látogatók az ép képzőművészek mellett a fogyatékkal élők által készített festményeket is megtekinthetik. A sérültek azt vallják, hogy abszolút nem a kezünk ügyességén múlik, hogy művészeti alkotások szülessenek, hanem sokkal inkább az elme és a kreativitás kifejezőképességén. Szeretnék megmutatni a világnak, hogy ők is képesek művészi értékeket létrehozni és legfőbb céljuk, hogy teljesítményük alapján integrálódjanak a társadalomba.

A mozgáskorlátozottak tehetsége a zenében is megmutatkozik. Ugyanis lehetőségeikhez képest szinte bármilyen hangszeren képesek megtanulni játszani, legyen szó zongoráról, gitárról vagy éppen fúvós hangszerekről. Ők is lehetnek ismertek és elismertek, akik szívesen lépnek fel akár nagyszabású rendezvényeken, illetve koncerteken belföldön és külföldön egyaránt.

2.2. Kerekesszékes tánc

Tánc és kerekese szék. Ez a két szó a laikus ember számára gyakran egymást kizáró fogalomként jelenik meg, hiszen a köztudatban a tánc összekapcsolódik a parketten suhanó párok látványával. Ugyanakkor nem lehetetlen ez a mozgáskorlátozottak számára sem. Aki megismeri a kerekesszékes táncot, az döbbenetesen felemelő élménnyel gazdagodik. Mosolygó, vidám vagy elgondolkodó arcokkal találkozunk. Színes, gyönyörű ruhákban, a táncparketten forró vagy éppen andalító ritmusokra suhanó táncosokat lát. A látvány a nézők számára nem szomorú és nem szánalomkeltő, hanem kezdetben egyfajta rácsodálkozás, majd ezt felváltja az önfeledt boldogság és öröm érzése.

A *Gördülő Táncsoportot* 1999 májusában alakították meg. A csoportban minden táncos kerekesszékes mozgássérült. Kezdetben az volt a céljuk, hogy a tánc által kikapcsolódjanak, szórakozzanak, kimozduljanak otthonukból. Viszont néhány év elteltével

már egyre komolyabb koreográfiákat, táncokat állítottak össze és hogy tudásukat megmutassák a nagyközönség számára is, különböző rendezvényeken léptek fel. Ma már a táncosok több mint három órás show-műsorral, a legkülönbébb stílusú és műfajú táncokkal kápráztatják el nézőiket, a néptáncotól a kán-kánig, a keringőtől a modern táncig. Országsszerte évente mintegy harminc alkalommal van lehetőségük bemutatkozni, sőt határainkon kívül is nagy népszerűségnek örvendenek. A közönség szeretetén túl, sikereiket számos elismerés és díj példázza.

A csoport tagjai szerint „a tánc és a zene felszabadít, teljesen kikapcsol, hihetetlen magasságokba repít.” Céljuk, hogy minél több emberrel megismertessék a kerekesszékes táncot. Az épeknek szeretnék megmutatni, hogy a sérültek is képesek teljes életet élni, a fizikai korlátaikat legyőzni és a közönség számára szórakoztató produkciót nyújtani. Sorstársaiknak önbizalmat és erőt adnak. Arra ösztönzik őket, hogy merjenek nyitottak lenni, merjék bátran megmutatni magukat, hiszen a tagok életében is mindenképpen pozitív változást hozott a tánc.

A *Roll Dance Budapest Kerekesszékes Kombi Táncgyűttes* 10 évvel ezelőtt alakult. A csapat különlegessége, hogy tagjai hét kerekesszékes és hét járó táncos. Műsoruk összeállítása során ők is igyekeznek különböző műfajú táncstílust bemutatni, hogy mindenki megtalálja a kedvére valót. Elsősorban standard, latin és modern táncprodukciókkal színesítik programjaikat. Sőt bármennyire hihetetlennek tűnhet, még palotást, csárdást, hip-hopot és hastáncot is elő tudnak adni. Nekik is az a céljuk, hogy a tánc nyelvén beszéljenek a másság elfogadásáról, az integrációról és az esélyegyenlőségről.

3. A vakok és gyengénlátók kulturális lehetőségei Magyarországon

A vakok és látássérültek életében is rendkívül fontos szerepet játszik a kultúra, mely sokaknak az egyetlen kikapcsolódási formát jelenti. Ehhez természetesen a kulturális lehetőségeket a számukra elérhető formában kell biztosítani.

3.1. Braille-könyvtár és nyomda

A Magyar Vakok és Gyengénlátók Országos Szövetségének székházában, Budapesten található Braille-könyvtár a látássérültek körében igen népszerű szolgáltatás. A könyvtár jelenleg 11500 kötettel rendelkezik, ám ez valójában csak 1200 mű, hiszen ezek a könyvek az írásmód miatt sokkal terjedelmesebbek a „normál” könyveknél. A Braille-nyomtatóval készített könyveket a szokásosnál vastagabb, különleges minőségű papírra nyomtatják, hiszen a tapintható pontok egyszerű papír esetében hamar érzékelhetetlenné válnának. A könyvtárnak több mint 200 fő nyilvántartott olvasója van. Egy olvasó egy év alatt átlagosan 6-12 művet olvas el, egy Braille-kötet pedig átlagosan 70-85 közötti oldalból áll.

Tapasztalatok szerint a látássérültek szeretnek olvasni, hiszen ismereteik nagy részét ők is könyvekből merítik, csak sokkal kevesebb írásos anyag áll rendelkezésükre, mint nekünk, látóknak. Olvasás közben ők is élményeket szereznek, bővítik és színesítik szóincsüket, valamint kommunikációs készségüket is fejlesztik. A vakok a Braille-írás segítségével tapintják a szavak írásmódját, ezáltal helyesírásuk szintén javul.

A Braille-könyvtár mellett egy hangoskönyvtár is működik, ahol szép számban megtalálhatóak a hazai és külföldi klasszikus regények, a mai modern írók művei, útleírások, ismeretterjesztő művek, valamint a gyermekeknek szóló könyvek. A diákoknak igyekszenek kedvezni azzal, hogy folyamatosan bővítik a kötelező olvasmányi állományt is. Mindkét könyvtár szolgáltatásait az érvényes tagsági igazolvánnyal rendelkező látássérült személyek ingyenesen vehetik igénybe.

3.2. Színház, múzeum és zene

A színházi előadások és múzeumi kiállítások során a vizualitás rendkívül fontos szerepet játszik. Korábban ezekhez a kulturális lehetőségekhez nem tudták teljes mértékben megteremteni az egyenlő esélyű hozzáférést. Az országban lassan, de elindult egy pozitív társadalmi változás és szemléletváltás. A nemrégiben létrehozott úgynevezett 90° Projektnek köszönhetően a színházi előadások és múzeumi tárlatvezetések ma már egyre több helyen elérhetőek a vakok és gyengénlátók számára is. Az előadások előtt és közben egy narrátor speciális fülhallgatókon keresztül többletinformációkkal segíti a színpadi produkció befogadását. A narrálás sokak számára könnyű feladatnak tűnhet, de ez koránt sincs így. Professzionális, magasan képzett narrátorokra van szükség, akiknek tökéletesen „át kell adniuk” azt, ami az előadás során történik, hogy a látássérült nézők számára is élvezhetővé, érthetővé váljon a színdarab.

Budapesten a Magyar Nemzeti Múzeumban szintén akadálymentesítettek a kiállítások. Ugyanis magyar és angol nyelvű Braille-írással nyomtatott tájékoztató feliratokat helyeztek el, így a látássérültek számára is elérhetőek az információk. Továbbá a kiállított tárgyak között vannak olyanok, amelyeket megtapinthatnak, ezek megérintheségére egy kézzel hívják fel a figyelmet. Mindemellett lehetőséget biztosítanak azok számára is, akik a kiállításokat nem látó kísérelővel, hanem egyedül, önállóan szeretnék felfedezni. Számukra létrehoztak egy úgynevezett hangvezető rendszert, amellyel a vakok - látó kísérelő nélkül is - teljes biztonsággal mozoghatnak a kiállítás területén. A rendszer egy hangos térkép segítségével az önálló közlekedést és tájékozódást segíti a termekben. A látássérültek speciális fülhallgatókon keresztül általános ismertetőket hallhatnak, melyek ismételt meghallgatására is lehetőségük van. Ez a módszer mindenképpen előnyt jelent, hiszen a vakok és gyengénlátók saját igényüknek megfelelő tempóban és időtartamban tekinthetik meg a kiállításokat.

A látássérültek közül sokakat a fogyatékoságuk nem akadályoz meg abban, hogy zenei tevékenységet folytassanak. Ők is meg tudnak tanulni játszani például zongorán, gitáron, hegedűn, illetve fúvós hangszereken. A rendelkezésükre álló Braille-kottát természetesen ujjukkal tapogatják ki. Hazánkban is élnek szép számmal olyan látássérültek, akiknek kivételes zenei tehetségük, abszolút hallásuk van, így ennek köszönhetően a zene világában kimagasló teljesítményt nyújtanak. Vannak olyan kiemelkedő egyének, akik Magyarországon és határainkon túl is rendszeresen fellépnek egy-egy rendezvény alkalmával. Sőt olyan is van, aki világhírű ismertségre tett szert és munkáját már számos díjjal elismerték. Napjainkban rendkívül fontos, hogy a látássérültek is minél teljesebb életet éljenek, a kulturális élményekhez hozzájussanak és azok aktív részesei legyenek.

4. A siketek és nagyothallók kulturális lehetőségei Magyarországon

A siketek és nagyothallók a világot elsősorban vizuálisan érzékelik. De vajon mi a helyzet a színházzal vagy a koncertekkel, ahol a vizualitáson kívül a hangoknak is kulcsszerepük van?

4.1. Zene világa

Budapesten kifejezetten a hallássérültek számára jött létre, a három főből álló úgynevezett *Jeles Kezek Társulat*, melynek tagjai halló hölgyek. Jelnyelven „énekelnek” el különböző ismert lírai vagy éppen vidám dalokat, vagy olyan slágereket, amelyeknek komoly mondanivalójuk van. Nagyon fontos, hogy könnyen jelezhető dalokat válasszanak, amelyek sem túl gyorsak, sem túl lassúak. A társulat legfőbb célja, hogy a siketek számára is élvezhetővé tegyék a zenét. Ugyanis a hallássérültek érzik a ritmust, a hangok visszaverődő rezgéseit, így ha magát a zenét nem is tudják átadni, a dal hangulatát mindenképpen.

Céljuk az is, hogy a halló közönséggel megismertessék a jelnyelvet, amely Magyarországon 2009 óta immár hivatalosan is elismert, önálló, a magyarral egyenértékű nyelv. A társulat rendszeresen jár fellépni különböző rendezvényekre, szívesen mennek óvodákba és iskolákba, ahol gyermekdalokat énekelnek, illetve jeleznek el, hogy a gyerekek körében is népszerűsítsék a jelnyelvet. Ezt a módszert hazánkban már néhány zenekar is alkalmazza, koncertjeik gyakran jelnyelvi tolmácsolással kísérve kerülnek bemutatásra.

4.2. Tánc

A budapesti *Táncos a csendben* néven működő, siket flamenco táncosok csoportja egyedülálló a világon, amely 2010 szeptemberében jött létre. Ugyanis sehol nincs még egy olyan siket táncsoport, akik flamencót táncolnak. A táncosok bár a zenét nem hallják, mégis egész testükkel érzik a dallamot, a ritmust, így a zene ütemére együtt elő tudják adni az adott koreográfiákat. Ebben természetesen sokat segít nekik tánctanáruk, aki halló. A próbákon a kommunikáció jelnyelven történik. A táncosok folyamatosan nézik tanáruk minden mozdulatát, utánozzák őt, aki tapsolással érzékelteti számukra a zene ritmusát. A rengeteg gyakorlás végül meghozza gyümölcsét.

A táncsoport koncentrált, precíz, zenével összehangolt és színpadképes koreográfiákat sajátít el. Olyan ügyesen táncolnak, hogy egy-egy fellépés alkalmával észre sem lehet venni, hogy siketek. Az eredményeikre többen is felfigyelnek, hiszen számos hazai fellépésük van, melyekre mindig komplex egy órás műsorral készülnek. Sőt tavaly ősszel Brüsszelben, míg idén nyáron Tallinban (Észtországban) varázsolták el flamenco táncukkal a közönséget.

Legfőbb céljuk a halló és hallássérült emberek közötti akadályok leküzdése egy olyan közös élmény által, amit a tánc nyújt. Meg szeretnék mutatni, hogy nincs semmilyen fal a siket és a halló világ között, mert összeköti őket a tánc szeretete. Mottójuk: „Ha a táncunkat nézed, a szívünk szavait hallod.”

4.3. Jelnyelvi színház és színtársulat

A már említett 90° Projekt mellett 2010 őszén létrehozták az úgynevezett 90 decibel Projektet is. Célja, hogy a színházi produkciók kommunikációs szempontból is akadálymentesek legyenek a hallássérültek számára. A projekt országos szintű, melyhez az elmúlt évben 15 színház csatlakozott, közöttük budapesti teátrumok és vidéki színházak egyaránt. Ilyen például a Centrál Színház, a Békéscsabai Jókai Színház, a Pécsi Nemzeti Színház, a Kecskeméti Katona József Színház, valamint a Vígszínház.

Az előadások során jelnyelvi tolmácsok közvetítik a szereplők párbeszédeit, általuk jutnak a hallássérültek teljes szövegélményhez. A jelelést a színpad két oldalán található kivetítőkön is követhetik a nézők. A színdarabokat minden esetben az érintettekkel együtt választják ki a repertoárból. A kiválasztást követően az adott előadás jelnyelvi tolmácsa előzetesen megnézi a darabot, megkapja a szövegkönyvet, valamint az előadásról készült DVD felvételt és ezek segítségével elkezdí a felkészülést. Ez általában 3-4 hetet vesz igénybe, mivel a tolmácsnak szinte az összes szerepet magabiztosan kell tudnia ahhoz, hogy hitelesen tudja átadni a színpadi eseményeket. Természetesen rendkívül lényeges a pontos szájmozgás és mimika, hiszen ahogy a hangzó beszédben, úgy a jelnyelvben is vannak többjelentésű szavak.

A színházi jelnyelvi tolmácsolás egyébként egy speciális műfaj, melyben a jeltolmácsok kiváló színészi képességekkel bírnak. Ugyanis nemcsak a szöveget közvetítik, hanem az előadás részévé válnak, a történeteket kiegészítik, akár még a zene ritmusát és stílusát is tökéletesen érzékeltetik. A jeltolmács jelenléte nemcsak a siketek, hanem a jelnyelvet ismerő nagyothallók széles rétege számára is elengedhetetlen. A 90 decibel Projekt tavaly októberben elindított egy színházi jelnyelvi tolmácsképzést. A képzésnek köszönhetően ma már a legtöbb előadáson képzett tolmácsok jelelnek, akiknek nem mindennapi munkáját a halló közönség is észrevette és nagyra értékeli. Érdemes kiemelni, hogy ezek az előadások az integráció jegyében zajlanak, tehát halló és hallássérült nézők egyaránt ülnek a nézőtéren. A siket nézők számára érthetővé, élvezhetővé teszik a színdarabot, míg a hallóknak egy sosem tapasztalt élményt nyújtanak.

A budapesti ERGO SUM színtársulat különlegessége, hogy tagjai siket, illetve nagyothalló színészek. Ők is gyakran mutatkoznak be a közönség előtt, drámákat és komédiákat egyaránt játszanak, a darabokat jelnyelven adják elő. A társulat elsősorban a siket nézőknek nyújt kikapcsolódást. Emellett azon hallássérültek számára is lehetőséget biztosít, akik szeretnek játszani, egy remek kis csapathoz tartozni, ahol oldott légkörben, többféle szerepben is kipróbálhatják magukat. A színjátszás ugyanis a játszóknak személyiségét nyitottabbá, bátrabbá, illetve tudatosabbá teszi. Gazdagítja az önmagukról kialakult képet, bővíti önismeretüket és a játék keretében olyan tapasztalatokra is szert tesznek, amely nemcsak önmaguk, de mások elfogadását is megkönnyíti.

5. Kutatás

Kutatásom célja, hogy megismerjem, milyen kulturális lehetőségeket vehetnek igénybe Békés megyében a fogyatékkal élők, ezen belül is a mozgás-, látás-, illetve hallássérültek. Hipotézisemként azt feltételezem, hogy megyénkben - az országos viszonylathoz képest - jóval kevesebb kulturális lehetőség adott mindhárom csoport érintettjei számára.

Ahhoz, hogy minél átfogóbb képet és minél részletesebb információkat kapjak a témáról, felkerestem és interjút készítettem a Mozgáskorlátozottak Békés Megyei Egyesületének elnökével, az egyesület újkígyósi csoportjának vezetőjével, a Vakok és Gyengénlátók Békés Megyei Egyesületének elnökével, illetve az egyik ott dolgozó szociális munkatárssal, valamint a Siketek és Nagyothallók Országos Szövetsége Békés Megyei Szervezetének szakmai vezetőjével és egyben jelnyelvi tolmácsával.

6. Mozgáskorlátozottak kulturális lehetőségei Békés megyében

Magyarországon a legutóbbi statisztikai adat szerint összesen 130 000 fő mozgáskorlátozott él, de ez természetesen évente változik. Bár Békés megyében 9326 fő regisztrált egyesületi tagról tudnak, ennél sokkal több mozgássérült él nálunk, hiszen nem minden fogyatékkal élő személy egyesületi tag. A Mozgáskorlátozottak Békés Megyei Egyesületénél végzett interjúm során kiderült, hogy náluk alapvetően nem a kulturális tevékenység a fő cél, hanem azok a fejlesztési programok, amelyek az önellátásra, az egészségmegőrzésre koncentrálnak. Továbbá az egyesület tevékenysége a sérültek jogainak érvényesítésére és azok betartására irányul.

Az elnök asszonytól azt a tájékoztatást kaptam, hogy a mozgássérülteknek gyakran még korlátozottabbak a lehetőségeik, mivel leginkább anyagi gondokkal küzdenek. Minimális pénzből élnek, számukra elsősorban a létfenntartás a fontos, így az ő életükben a kulturális lehetőségek szinte teljesen háttérbe szorulnak. Ezért az egyesület elsősorban abban nyújt segítséget, hogy a mozgáskorlátozott emberek hozzáférhessenek a számukra szükséges gyógykezelésekhez, rehabilitációs kezelésekhöz, illetve a gyermekkorúak a különböző mozgásfejlesztő programokhoz. Emellett a rokkantnyugdíjak sajnálatos megvonásával kapcsolatban is igyekszenek jogi segítséget nyújtani. Természetesen vannak olyan mozgássérültek, akik egyénileg, igényük szerint és egészségi állapotuknak megfelelően meg tudják oldani és megszervezni a kikapcsolódásukat.

A mozgáskorlátozottak számára a megyében egyre több helyen hozzáférhetőek, elérhetőek a kulturális intézmények. Békéscsabán például a Jókai Színházban kialakítottak egy olyan részt a nézőtéren, amely a kerekesszékes vendégek fogadására alkalmas. Továbbá akadálymentes páholyokat tartanak fenn, a zsöllyén pedig négy darab méretesebb ülőhelyet is biztosítanak.

A Mozgáskorlátozottak Békés Megyei Egyesületéhez tizenkét helyi csoport tartozik, amelyek a saját lakókörnyezetükben működnek és azon belül szerveznek klubdelutánokat, egyéb programokat. Ezek a helyi csoportok a megyei kulturális rendezvényeken gyakran fellépnek általában verses vagy énekműsorral, ugyanis közülük néhányan dalkörrel, illetve népdalkörrel is rendelkeznek. Továbbá gyereknapon, falunapon, nőnapon, valamint adventi ünnepségen rendszeresen részt vesznek.

Ezek közül a saját lakóhelyemen, az Újkígyóson működő egyesület vezetőjét is megkérdeztem, hogy ők helyileg milyen programokat szerveznek, illetve biztosítanak tagjaik számára. Újkígyóson összesen 339 fő mozgáskorlátozott él, közülük 276 fő egyesületi tag. Mint azt a vezetőtől megtudtam, a csoport minden évben kétszer - általában valamelyik megyei fürdővárosban - vacsorával egybekötött zenés rendezvényt szervez. Ezen a rendezvényen egyúttal orvos-beteg találkozót is tartanak, ahová gyakran ortopéd szakorvost hívnak. Emellett részt vesznek a város kulturális programjaiban, valamint az idősök karácsonyi ünnepségén.

Az újkígyósi csoport korábban öt napos kirándulásokat is szervezett, többek között Pécsre, Miskolcra és Sopronba. Egy-egy kirándulás alkalmával kedvezményesen tudtak szállást, étkezést, belépőket biztosítani a résztvevők számára, de sajnos a mai árak mellett már nem tudnak ilyen jellegű programokat szervezni. Bár az egyesület külön klubdelutánokat nem tart, ugyanakkor - a nagy érdeklődésre való tekintettel - jelenleg egy angol-német nyelvű ingyenes 100 órás tanfolyamot szerveznek a tagjaik számára.

Mindenképpen pozitívum, hogy megyénkben is élnek olyan kiemelkedő egyének, akik a művészet, azon belül is a festészet területén kimagasló teljesítményt nyújtanak. Két békéscsabai mozgáskorlátozott fiatalemberről is tudunk, akiknek a festményeit a budapesti Magyar Nemzeti Galériában is kiállították, ahol természetesen ép és sérült művészek alkotásai egyaránt megtekinthetők.

A vezetőkkel való beszélgetés során kiderült, Békés megyében a mozgáskorlátozottak művelődésben, kultúrafogyasztásban való részvétele az országos viszonylathoz képest alacsonyabb. Ugyanis a legtöbb kulturális lehetőség elsősorban Budapesten adott, itt élnek legnagyobb számban mozgássérültek, így itt már nagy részben megoldott számukra az akadálymentesítés. Ehhez képest vidéken nem áll rendelkezésükre annyiféle kulturális program, pedig itt is van rá igény, csak nem mindenki számára elérhető és nem mindenki teheti meg, hogy a fővárosba utazzon, vagy esetleg költözzön.

Napjainkban az esélyegyenlőség, az integráció még nem valósult meg teljes mértékben. Az elnök asszony elmondása szerint - amely megegyezik az én véleményemmel is - elsősorban a társadalom szemléletén kellene változtatni, hogy az épek a sérült embereket egyenlő partnerként kezeljék, és ne kirekesztettként éljék az életüket. Természetesen a sérültséget elsősorban önmagukban kell feldolgozni, de ha az épek értékes emberként tekintetnek rájuk, akkor ők is sokkal könnyebben el tudnák fogadni magukat.

7. Vakok és gyengénlátók kulturális lehetőségei Békés megyében

Magyarországon a legutóbbi adatok szerint 36 153 fő látássérült él. A Vakok és Gyengénlátók Békés Megyei Egyesületének nyilvántartott taglétszáma 756 fő, közülük öten újkígyósiak. Megyénkben ennek a létszámnak több mint háromszorosa, összesen 2347 fő látássérült él.

Az interjúm során kiderült, hogy Békés megyében a vakok és gyengénlátók számára adottak a kulturális lehetőségek. Az egyesületnek például immár több, mint 15 éve nagyon jó kapcsolata van a Békéscsabai Jókai Színházzal. A tagok minden évben nyolc darab ingyenes színházjegyet vagy bérletet kapnak, mellyel a színház díjmentes látogatást biztosít a nyilvános főpróbákra. Emellett az előadásokat is kedvezményes áron tekinthetik meg.

A Jókai Színház egyik színésznője nemrégiben elvégezte az úgynevezett narrációs képzést, így október 2-án a Hippolyt a lakáj című előadáson le is tesztelték, hogy mennyire hatékony a vakok és gyengénlátók számára a narráció. A látássérült nézők először egy előnarrációs CD segítségével ismerkedhettek meg az előadás vizuális elemeivel: a díszlet, a jelmezek, a koreográfiák és az egyes karakterek leírása mellett teljes képet kaptak az előadás történetéről, rendezői koncepciójáról, valamint zenei világáról. Ezt követően az előadás előtt egy interaktív kulisszajáráson vettek részt, amelyben felfedezték a színház épületét. Majd a színpadon kézbe vehették, megérinthették a díszletelemeket, a kellékeket és a jelmezeket, sőt a színészekkel is találkozhattak. Végül a látássérült nézők egy-egy speciális fülhallgatót kaptak, ezen keresztül a narrátor nagyon jól közvetítette a színpadi eseményeket. Mindemellett az előtérben a műsorfüzeteket, vagyis az aktuális darab szereposztását és rövid tartalmát Braille-írással is elérhetővé tették a vakok és gyengénlátók számára. A színháznak továbbra is célja, hogy a látássérültek teljes részeseivé váljanak az előadásoknak.

A múzeumokat tekintve megyénkben még nem jellemző, hogy a kiállított tárgyakról az információk Braille-írással is elérhetőek lennének. Viszont minden - az állam által működtetett - múzeumba ingyenes a belépés a látássérülteknek és egy fő kísérőjüknek. A békéscsabai Munkácsy Mihály Múzeumot az egyesület szervezetenként évente két-három alkalommal látogatja. Mindenképpen kiemelt és pozitív tapasztalat, hogy a látogatók nagyon kiváló idegenvezetést kapnak. Az idegenvezető például annyira hűen vissza tudja adni azt, hogy mi látható egy festményen, hogy szinte vizuálisan maga elé tudja képzelni a képet például egy felnőtt korában megvakult ember. Emellett olyan kiállításon is vettek már részt, amikor mindenki egy-egy hangos készüléket kapott, mellyel végig tudott menni állomásról-állomásra és a készülék segítségével folyamatosan meg tudta hallgatni, hogy éppen mit „lát”. Természetesen olyan kiállításon is jártak már, ahol meg is lehetett tapintani a kiállított tárgyakat.

A Békés Megyei Tudásház és Könyvtár szintén évtizedek óta partnerszervezete az egyesületnek. A megyei könyvtár az egyesület közösségi rendezvényeinek, vetélkedőinek ingyenesen biztosít helyszínt, valamint a nemzetközi Fehér Bot napját szintén itt tartják meg. A könyvtár hétköznaponként és szombaton csak délután van nyitva, de a vidéki látássérültek számára olyan lehetőséget és kedvezményt biztosítanak, hogy a tagsági igazolványuk

felmutatásával bemehetnek nyitvatartási időn kívül is és igénybe vehetik a könyvtár szolgáltatásait, ugyanis részükre az ügyelet egész nap biztosított.

Az intézményben kifejezetten a látássérültek számára egy külön informatikaterem áll rendelkezésre, melyet egy két évvel ezelőtt megnyert projektpályázatból alakítottak ki. A teremben a Braille-nyomtatón kívül egy speciális nagyítókkal, beszélő szoftverrel ellátott számítógép, úgynevezett olvasógép is található, mellyel egy látássérült bármilyen jellegű írott anyagot fel tud olvasatni magának. A megyei könyvtárban Braille-írással írott könyvek nincsenek, ugyanakkor vannak hangoskönyvek. A gyűjteményt közel 700 db kölcsönözhető hangoskönyv alkotja. Színészek, előadóművészek felolvasásában hallgathatják meg az olvasók a magyar- és világirodalom klasszikusait, regényeket, drámákat, verseket, meséket, valamint ismeretterjesztő témájú kiadványokat. Az állomány nagyobb része hangkazettán rögzített könyv, emellett megtalálhatók az audio CD-n, illetve MP3 formátumban kiadott anyagok is. A látássérültek igény szerint kikölcsönözhetik és hazavihetik ezeket a hangoskönyveket.

Az egyesület eddigi tapasztalatai szerint nem sok értelme lenne a megyén belül külön Braille-könyvtárat kialakítani, ugyanis kevesen használják a Braille-írást és olvasást. A látássérültek szívesebben használják a hangoskönyveket, melyeket a megyei könyvtáron kívül több település könyvtárában is igénybe vehetnek. Aki mégis Braille-írással írt művet szeretne olvasni, annak sincs akadálya, mert az országos szövetség honlapjának katalógusában ki tudja választani az érdeklődési körének megfelelő könyvet, melyet kipostáznak számára, így nem kell külön Budapestre felutaznia.

Az egyesület által nyújtott kulturális lehetőségeket a programtervük részletesen tartalmazza. Szinte minden hónapban szerveznek egy-egy programot, melyen a tagok részt tudnak venni. Vannak hagyományos rendezvényeik, ilyen például a Farsang megünneplése megyei szinten, az Anyák napi ünnepség, a Nyárváró rendezvény, a Fehér Bot Nemzetközi Napja vagy a Karácsonyi hangverseny. Az évente megrendezett májusi Nyárváró című rendezvényükön rendszerint összekötik a kultúrát és a gasztronómiát. Míg a Fehér Bot Nemzetközi Napján kerül sor a „Békés Megyei Vakokért” emléklapok átadására, melyben azokat részesítik, akik több éve önzetlenül segítik és támogatják a látássérülteket.

Az egyesületnek évtizedek óta működik egy amatőr művészeti csoportja, amely zenés és verses műsoros programokat állít össze az év jeles ünnepeire. A „Vakmerő csapat” néven működő kultúrcsoport állandó tagsága 12-14 fő, akik nemcsak az egyesület rendezvényein lépnek fel, hanem rendszerint bemutatkoznak különböző városi és megyei események alkalmával is. Az utóbbi években sikeresen adtak elő könnyed, poénokkal teli, rövid jeleneteket is, így műsoruk a humort, a szórakoztatást sem nélkülözi. A tagok közül többen önállóan is foglalkoznak művészeti, irodalmi tevékenységgel, vers- és novellaírással, így tehát az ismert költők, prózaírók művei mellett rendszeresen saját költeményeiket is elszavalják. Írásaik megjelentek számos megyei és országos kiadványban.

Ezen kívül az ének terén szintén folyamatosan bővítik programjukat, nemcsak a magyar népdalokból, hanem közismert slágerekből is válogatnak. Korábban néhány tag az éneket hangszeren is kísérte, például zongorán, gitáron, illetve klarinéton. Jelenleg hangszeres kíséret nincs, de ezt mindenképpen szeretnék pótolni, mert jobban színesítené a műsoraikat. Interjúm során a csoport tagjai éppen a december 8-án megrendezésre kerülő adventi

koncertre próbáltak, amelyre énekkel és versekkel készülnek, emellett külső előadókat is rendszerint felkérnek.

A kultúrsoport tagjai vallják, hogy „a szép szó, a rímbe szedett gondolatok olyan kapukat nyitnak meg, melyeket a szívünk már bezárt. E feladat megoldásában segít a művészet, a szavak, a ritmusok és a dallamok ereje”. A különböző rendezvények és programok mindenképpen azt a célt szolgálják, hogy kimozdítsák a vakokat és gyengénlátókat megszokott életvitelükből, valamint kellemes élményekkel gazdagodjanak. A kultúrsoport sikerét bizonyítja az is, hogy 2003-ban méltán megkapta a Braille érdemérem arany fokozatát.

Az egyesület minden évben szervez egy- és többnapos kirándulásokat, melyek során nemcsak a pihenés a főszerep, hanem elsősorban az a céljuk, hogy azok a látássérültek, akik önállóan nem tudnak részt venni az utazásokon, minél több helyre eljussanak. Ezeken a kirándulásokon szintén idegenvezetéssel, tárlatvezetéssel szervezett programokon vesznek részt. Rendszerint hazánk nevezetességeit, várakat és múzeumi kiállításokat tekintenek meg. Ezen kívül, ha vannak olyan kiállítások, melyek érdeklik a társaságot, akkor oda szintén szerveznek kirándulásokat. A Szépművészeti Múzeum kiállításai például igen közkedveltek a tagok körében. A rendszeres színházi élményekért minden tavasszal szívesen látogatnak el a Magyar Állami Operaházba, illetve a Budapesti Operettszínházba. Nyaranta pedig Gyulán és Szegeden tekintik meg a szabadtéri színházak nagysikerű előadásait. A vezető tapasztalata szerint a látássérültek közül egyre többen igénylik az ilyen jellegű programok szervezését. Az egyesületen belül hat kistérségi csoport is működik, melyek havi rendszerességgel külön klubdelutánokat tartanak, ahol aktív klubélet folyik. Programjaikat nemcsak a helyi, de a megyében élő többi látássérültnek is szervezik.

A megyei szervezet tagjait tekintve nagyon heterogén összetételű. A 756 tag közül vannak fiatalabbak, középkorúak és idősebbek. Vannak gyengénlátók, aliglátók és vak emberek. Személyiségüket tekintve pedig vannak, akik elfogadták magukat, feldolgozták a sérültségüket, nyitottak és aktív tagjai az egyesületnek. Szeretnek idetartozni, mivel hasonló problémákkal küzdő emberekkel találkozhatnak, így egymással is sok mindent meg tudnak beszélni. De vannak, akik egyéb más betegségük miatt vagy egyszerűen csak azért, mert nincs rá igényük, hogy az egyesülethez tartozzanak, inkább elszigetelődve, bezárkózva élnek és nem szoktak eljárni a rendezvényekre.

Az egyesület kérésére a hivatalok és a közintézmények megyénkben is egyre több helyen akadálymentesítettek. Ezeket részben önerőből és részben pályázatok útján tudják megvalósítani. A békéscsabai 1-es Postán például az egyesület indítványának köszönhetően évek óta működik egy egyablakos ügyintézés, amely azt jelenti, hogy a bejáráttal szemben van az az ablak, ahol a látássérültek mindent el tudnak intézni. Nem kell sorszámot húzniuk, külön várakozniuk, mindent egy helyen, ennél az ablaknál el tudnak intézni soron kívül.

Emellett idén az egyesület a Körös Volán pályaudvarán is megoldotta az akadálymentesítést olyan formában, hogy a hangos utastájékoztató rendszer mellett a menetrendszerinti tábla most már Braille-írásban is elérhető. Ezen el tudja olvasni a látássérült, hogy melyik kocsiallást keresse és melyik autóbusz mikor indul. Ezen kívül a peronok elején is ki van írva Braille-ben, hogy éppen melyik kocsiallás található az adott peronrészen. Mindez a vakok számára igazán nagy segítséget jelent.

Egy következő program keretében tervezik egy hangos térkép, illetve egy tapintható térkép kialakítását is a buszpályaudvaron. A hangos térkép úgy működik, hogy „elmondja”, hogyan tudja a látássérült megközelíteni Békéscsabán a pályaudvart, illetve segít abban, hogy mit hol talál. Így akár kísérő nélkül is biztonságosan el tud igazodni fehér bottal vagy esetleg vakvezető kutya segítségével. Mint azt megtudtam, Békés megyében a vakvezető kutya sem igazán jellemző, bár vannak tagok, akik vakvezető kutyával közlekednek, és aki egyben segítő társuk a hétköznapi életben.

Összességében megállapíthatjuk, hogy a vakok és gyengénlátók számára a Békés megyei kulturális lehetőségek adottak, melyeket többen igénybe tudnak venni. Az egyesület igyekszik minden évben a tagok érdeklődési körének megfelelő, színvonalas, tartalmas programokat összeállítani. Emellett továbbra is folyamatosan tartják a kapcsolatot a különböző intézményekkel, hogy az akadálymentesítés a látássérültek számára is minél több területen megoldott legyen.

8. Siketek és nagyothallók kulturális lehetőségei Békés megyében

Mint említettem, megyénkben is egyre több helyen törekednek az akadálymentesítésre, de sajnos nem minden formában. Sok helyen csak a rámpa van kialakítva, esetleg a Braille-írás is elérhető, de kifejezetten a siketek számára a jelnyelvi változatok, könnyen érthető formátumok még nem igazán vannak jelen. A fővárosban például több közintézményben, hivatalban és kulturális intézményben jellemző az úgynevezett infó-kommunikációs akadálymentesítés, melynek köszönhetően könnyen elérhetőek az információk a hallássérültek számára is. Magyarország lakosságának közel tíz százaléka küzd hallásproblémával, közülük mintegy 60 ezren teljesen siketek, 300 ezren pedig súlyos fokban nagyothallók.

A Siketek és Nagyothallók Országos Szövetség Békés Megyei Szervezetének jelenleg 376 regisztrált tagja van, közülük négyen újkígyósiak. Viszont ennél, a megyében, sokkal több hallássérült él. Az egyesület tapasztalata szerint amennyiben megoldott a jelnyelvi tolmácsolás, akkor a siketek szívesen eljárnak rendezvényekre, legyen az kulturális, sport vagy politikai rendezvény. De sajnos a szervezők általában nem „kalkulálnak” siket közönséggel: jelnyelvi tolmácsot nem igényelnek, illetve ha igen, akkor is az esetek többségében az „ingyen” az elvárt forma. Pedig a tolmács fizetésére pályázati források is rendelkezésre állnak, illetve nagyon sok helyzetben törvényi kötelezettség is van rá.

Megyénkben a 90 decibel Projektnek köszönhetően a Békéscsabai Jókai Színházban tartottak már olyan előadást, mely során egy jelnyelvi tolmács is közreműködött. Ezáltal a hallássérült nézők számára is befogadhatóbbá, élvezhetőbbé vált a műsor. Az egyesület az általa nyújtott kulturális programjaikba folyamatosan igyekszik beépíteni színház- és múzeumlátogatást megfelelő akadálymentesítéssel. A Jókai Színházról például tiszteletjegyeket kapnak, melyeket elsősorban nagyothalló tagjaik tudnak igénybe venni.

A SINOSZ Békés Megyei Szervezete minden évben programtervet készít, melyet a vezetők a tagok igényei alapján állítanak össze. Az egyesület hagyományos programjai közé tartozik a Farsangi Bál, a Nőnap, a Húsvéti ünnepség, a Siketek Világnapja, valamint a Karácsonyi ünnepség. A programtervben szerepelnek továbbá kirándulások és szakmai előadások is. Mivel a programokat alapvetően a hallássérültek igényeinek megfelelően állítják össze, ezért szívesen látogatják ezeket a rendezvényeket.

A megyei szervezetnek jelenleg nincs kimondottan kulturális köre. Csak az időskorú nagyothalló tagok alakítottak ki népdalköröket, illetve szavaló-versmondó csoportokat. Ezért az egyesületnek mindenképpen az a célja, hogy létrehozzanak egy olyan művészeti csoportot, melyben a többi hallássérült tag is lehetőséget kapna kulturális tevékenység folytatására. Ezek lehetnek akár zenés-irodalmi estek vagy színjátszó körök szervezése. Sajnos már a siket tagok számára nehezebb ilyen jellegű programokat biztosítani, mivel ők a nagyothalló társaikhoz képest is hátrányban vannak. Ráadásul megyénkben a gazdasági helyzet az országoshoz mérten is nagyon rossz, így ez a kultúrára való igényben és lehetőségekben is megmutatkozik. De az egyesület igyekszik változtatni a helyzeten.

Békés megyében is vannak olyan hallássérült, tehetséges egyének, akik valamilyen területen - legyen szó művészetről vagy festészetről - igen szép eredményeket tudnak elérni. Az egyesület látókörében például több ember foglalkozik festészettel, siketek és nagyothallók egyaránt. Ismernek olyan fiataalt, aki gyönyörűen hímez, egy speciális eljárással dolgozik, amely a gyöngyhímzés. Továbbá van egy olyan asztalos, aki a Parlament felújításakor a régi faragványokat restaurálta, újíttotta fel és egészítette ki. Tehetségük bemutatására sajnos a megyénkben nincs sok lehetőségük, esetleg egy-egy városi rendezvény alkalmával, mint például a Civil Kulturális Börze napon.

Hogy mennyiben korlátozottak a Békés megyei lehetőségek az országos viszonylathoz képest? A korlátok elsősorban gazdasági jellegűek. Sok az idős tag, akik kevés pénzből élnek, illetve az aktív korúak között sokaknak nincs munkája. A rehabilitációs ellátások nagyon alacsonyak és ebből családot fenntartani, szórakozni sajnos nem igazán lehet. A siketek igyekeznek teljes értékű életet élni, de sajnos az oktatás, a munkavállalás és a kikapcsolódás szempontjából is hátrányos helyzetben vannak. Ezeket a hátrányokat igen nehéz leküzdeni, mert elsősorban a társadalomnak lenne szüksége egyfajta szemléletváltásra.

Ahhoz, hogy a hallássérültek számára a megyében még több kulturális lehetőség álljon rendelkezésre, több pályázati forrásra, nagyobb társadalmi igényre és természetesen befogadásra lenne szükség. A gazdasági helyzet javulása szintén elengedhetetlen feltétel, amely egyúttal magával vonná a kulturális igények növekedését is.

9. Összegzés: személyes véleményem és javaslatom

Összegzésként megállapíthatjuk, hogy ma Magyarországon szerencsére igyekszenek elérhetővé tenni a kulturális lehetőségeket a fogyatékkal élők számára. Azonban a legtöbb ilyen jellegű program szinte csak Budapesten és más nagyvárosokban koncentrálódik, holott a vidéken élő sérültek is igénylik a kultúrát, az új ismereteket.

A kutatás során megfogalmazott hipotézisem részben igazolódott be. Ugyanis kellemes meglepetésemre azt állapíthatom meg, hogy Békés megyében a vakok és gyengénlátók számára adottak a kulturális lehetőségek. Szívesen vesznek részt az egyesület által nyújtott programokon, rendezvényeken, külön kultúrcsoportjuk működik, valamint az akadálymentesítés is egyre több helyen megoldott számukra. Gondolok itt a színházi narrációs programra, a Braille-írásra, amely a pályaudvaron kihelyezett menetrendeknél is megtalálható, illetve a múzeumi tárlatvezetésre speciális idegenvezetéssel.

A mozgássérülteknek már korlátozottabbak a lehetőségeik a kultúrát illetően. Az igaz, hogy ma már számukra is egyre több intézmény megközelíthető és elérhető, ugyanakkor az országos viszonylathoz képest kevesebb kikapcsolódási, szórakozási lehetőségük van a megyében. Természetesen a sérültségük mértékétől is nagyban függ, hogy mennyire tudják ezeket igénybe venni. Véleményem szerint az egyesületeknek - amellet, hogy egészségügyileg, jogilag támogatják a mozgáskorlátozottakat - fokozottabban kellene civil szervezetekkel, magánszemélyekkel, valamint más egyesületekkel is együttműködni, amelyek a különböző rendezvényeken segítenék megoldani a mozgássérültek részvételét, például a kerekesszékesek számára a helybiztosítást.

Mivel interjúim során több érintettel találkoztam, azt tapasztaltam, hogy nekik már önmagában egyfajta kikapcsolódási formát jelent az, hogy egy egyesülethez, egy közösséghez tartoznak. Mégis úgy láttam, hogy több programra lenne igény, akár a helyi egyesületek is szervezhetnének gyakrabban találkozókat, kirándulásokat, zenés, illetve irodalmi esteket, mert ez a megyénkben csak néhány helyi csoportnál adott. Sajnos ennek a legnagyobb akadálya a pénztelenség, a nehéz gazdasági helyzet, melynek következtében egyre kevesebb támogatást kapnak ezek a szervezetek.

Megyénkben a siketek és nagyothallók számára ugyancsak csekély kulturális lehetőség áll rendelkezésre. A szerencsésebb helyzetben lévő nagyothallók részt tudnak venni kulturális programokon, tagjai lehetnek akár népdalköröknek, versmondó csoportoknak. A siketek, akik számára elsősorban a jelnyelv az egyetlen kommunikációs forma, már nem jutnak ilyen jellegű kikapcsolódáshoz a megyében, mert sok helyen nem biztosított számukra a jelnyelvi tolmács. Interjúm során kiderült, hogy egyedül a Jókai Színházba tudtak eljutni az elmúlt évadban, itt megtekinthettek olyan előadást, melyen jelnyelvi tolmács is közreműködött.

Ha a hallássérültek országos kulturális lehetőségeit nézzük, mint említettem Budapesten egyre több koncert is elérhető számukra. Külön „jelnyelvi társulat” jött létre, melynek tagjai ismert slágereket jelelnek el. Továbbá egy - siket és nagyothalló színészekből álló - társulatot is kiemelhetünk, akik szintén jelnyelven mutatnak be színdarabokat. Sőt a világon egyedüli siket flamenco táncosok csoportja is itt működik. Ehhez képest Békés megyében és az ország legtöbb vidékén ilyen jellegű szórakozási lehetőség nincs. De nálunk nehezebb is lenne ezt megoldani, mert valószínűleg csak egy adott városban, csak egy csoport

szervezne programot, ezért a más településen élő hallássérülteknek sokat kellene utazniuk. Ismét visszaköszön a gazdasági helyzet, hiszen minden pénzbe kerül, így az utazás is.

Ahhoz, hogy bővíteni tudják megyénkben is a kulturális lehetőségeket, több pályázati forrásra lenne szükség és természetesen társadalmi szemléletváltásra. Mert ha az emberek egyenlő partnerként kezelnék a sérülteket, akkor ők is még nyitottabbak lennének, szívesebben járnának közösségbe, jobban szerepet vállalnának. A kulturális életbe történő bekapcsolódásuk, a közösségi életben való részvételük pedig nemcsak művelődésüket, hanem egyúttal a társadalmi szemléletváltás célját is szolgálná.

Meglátásom szerint a nehéz gazdasági helyzet sajnos a családokat is jelentős mértékben érinti. Ugyanis sok esetben munkahelyek szűnnek meg, így az emberek elveszítik jövedelmüket, amely számukra elengedhetetlen megélhetési forrás. Amely családban fogyatékkal élő gyermek vagy felnőtt él, abban az esetben általában az egyik családtagnak otthon kell tartózkodnia, aki emiatt nem tud munkát vállalni, hiszen a sérült személynek - fogyatékoságának mértékétől függően - szinte állandó felügyeletre, segítségre van szüksége. Ezek a családok a nehéz anyagi helyzetük miatt sajnos a kultúrára tudnak a legkevesebbet áldozni, holott a művelődés iránti igényt ők maguk is érzik. Ezért úgy gondolom, több segítséget, anyagi támogatást kellene számukra nyújtani.

Napjainkban a médiában is még mindig kevés figyelmet fordítanak a fogyatékkal élők helyzetére. A kulturális lehetőségeket tekintve a sérültek többsége nincsen kellően tájékoztatva. Általában csak jeles napok alkalmával van lehetőségük kulturális tevékenység folytatására, ám ez is évente egy-két alkalommal adatik meg számukra. Csupán a különböző egyesületek, helyi csoportok azok, amelyek tagjaik számára igyekeznek minden évben változatos, színvonalas programokat összeállítani. Úgy gondolom, a médiának többet kellene foglalkoznia az esélyegyenlőséggel. Fontos felhívni a társadalom figyelmét arra, hogy a fogyatékkal élők többsége bár segítségre, támogatásra szorul, ennek ellenére ők is értékes emberek, akiket egyenlő jogok illetnek meg, így a művelődés területén is még több lehetőséget kell biztosítani számukra, hogy a csekély jövedelemmel rendelkezők is valóban hozzáférhessenek a kultúrához, amely életüket szebbé és tartalmasabbá tenné.

Mindenképpen pozitívum, hogy hazánkban az akadálymentesítés egyre több helyen megoldott, de még mindig nem mindenütt és nem minden formában. Zömében a rámpa kialakítása van a köztudatban, viszont emellett gondolnunk kellene a látás- és hallássérült embertársainkra is, hiszen az ő helyzetüket tekintve szintén lényeges, hogy lehetőségeikhez mérten számukra is könnyen elérhetőek legyenek az új ismeretek. A kulturális és közművelődési intézmények - többek között a színházak, múzeumok, könyvtárak, művelődési házak, konferencia- és előadótermek -, valamint a kulturális jellegű rendezvények és programok esetében elengedhetetlen feltétel mind a fizikai, mind pedig az infó-kommunikációs akadálymentesítés. Ilyen például a vakok számára a Braille-írás vagy a hallássérülteknek az indukciós hurok, amely egy hangerősítő készülék. Ezek nagy segítségét nyújtanak számukra a tájékozódásban, az információszerzésben, de sajnos vidéken ezek a lehetőségek még nem igazán adóttak.

A fogyatékkal élők esélyegyenlőségének megteremtése a magyar társadalom egyik alapvető feladata. Ez igen sokrétű, a mindennapi élet valamennyi területére kiterjed. A problémák megoldásához az állami, a magán- és a civil szféra minél szorosabb együttműködésére lenne szükség. Az igaz, hogy napjainkban vannak törekvések az esélyegyenlőség, az integráció megteremtésére, de úgy gondolom, hogy ezek a gyakorlatban sok esetben nem valósulnak meg.

Véleményem szerint ma a fogyatékkal élők élete cseppet sem könnyű. Amellett, hogy nap mint nap nehézségekbe ütköznek, melyeket meg kell oldaniuk, a társadalom tehetetlenségével, negatív hozzáállásával, valamint az élet számos területéről való kirekesztettséggel szintén szembe kell nézniük. Ezt magam is sokszor tapasztalom. Magyarországon akár a munkavállalás, az oktatás, a kikapcsolódás során a fogyatékkal élők sokszor diszkriminatív helyzetbe kerülnek, míg a fejlettebb országokban ez nem ennyire jellemző. Az integráció azért nagyon fontos, mert ha az épek minél többször találkoznának sérült társaikkal, akkor jobban megismernék őket és toleránsabbá, megértőbbé, valamint segítőkészebbé válnának.

Összességében a fogyatékkal élők egyfajta küldetésüknek érzik megmutatni az ép társadalomnak, hogy ők is teljes életet élnek, nem sajnálatra, hanem elfogadásra, egyenlő bánásmódra vágnak. Hozzáállásuk, türelmük és hihetetlen akaraterejük mindenképpen példaértékű, tenni akarásuk pedig nem ismer határokat. Hiszem azt, hogy kitartással, küzdeni akarással, önmagunk és egymás elfogadásával bármit elérhetünk az életben.

IRODALOMJEGYZÉK

Csereklei Gábor, File Szabolcs: Egyenlő jogok, egyenlőtlen esélyek. Gyorsjelentés a magyarországi fogyatékosok helyzetéről. In: Mozgó Világ, 2007. 33. évf. 5. sz. p. 17-21.

Csizmár Kata (2007): A hallás-, mozgás- és látássérültekkel szembeni diszkrimináció és elutasítás vizsgálata. In: Dr. Münnich Ákos: Gyakorlati megfontolások és kutatási tapasztalatok a megváltozott munkaképességű emberek foglalkoztatásához, Didakt Kiadó, Debrecen, p. 409-433.

Gazsi Adrienn, Kövér Ágnes: A fogyatékos személyek esélyegyenlősítése Magyarországon - Jogok és realitások 2005-ben. In: Kapocs, 2005. 4. évf. 2. sz. p. 30-60.

Mazzag Éva: Esély az egyenlőségre. A képzés és a kultúra, mint a mozgássérült emberek társadalmi integrációjának eszközei. In: Tudásmenedzsment, 2005. 6. évf. 1. sz. p. 107-117.

Mazzag Éva, Sári Mihály: A mozgáskorlátozottak a felnőttképzésben és a közművelődésben - esély az egyenlőségre? In: Valóság, 2006. 49. évf. 4. sz. p. 82-95.

Nyárády Gáborné (2008): Esélyegyenlőség, egyenlő bánásmód: a hátrányos megkülönböztetés felismerése és kezelése a helyi közigazgatásban, KSZK ROP 3.1.1. Programigazgatóság, Budapest, 309 p.

Várhelyi Eszter: Esélyteremtés a könyvtárakban. In: Információs Társadalom, 2006. 6. évf. 2. sz. p. 123-128.

1998. évi XXVI. törvény a fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról

„Kitárt ajtók” - a Vakok és Gyengénlátók Békés Megyei Egyesületének 2010-es kiadványa

<http://www.mkbme.hu/>

<http://www.bekesivakok.hu/>

<http://www.mvgyosz.hu/braille-konyvtar/>

http://www.hnm.hu/hu/latog/lat_segitseggel_eloknek2.html/

<http://www.jokaiszinhaz.hu/orszagosan-egyedulallo-kezdemenyezes-az-akadalymentesitesert/>

<http://www.90decibel.hu/>

<http://www.gordulotanc.hu/>

<http://www.rolldance.hu/>

<http://www.deaflamenco.com/>

MELLÉKLETEK

INTERJÚKÉRDÉSEK

1. Békés megyében mennyire hozzáférhetőek, elérhetőek a kulturális intézmények (színház, múzeum, könyvtár, művelődési házak) a fogyatékkal élők számára?
2. Mennyien veszik igénybe ezeket a lehetőségeket?
3. Az Önök egyesülete milyen jellegű programokat szervez? (Például: színház- vagy múzeumlátogatás, kirándulások, dalkörök, zenés vagy irodalmi estek stb.)
4. A fogyatékkal élők mennyire igénylik azokat a programokat, amelyeket Önök nyújtanak? Mennyire aktívak, együttműködőek?
5. Vannak-e a megyében olyan kiemelkedő sérült egyének, akik valamilyen területen (zene, tánc, művészet, festészet stb.) kimagasló teljesítményt nyújtanak?
6. Van-e lehetőségük tehetségüket megmutatni?
7. Hogyan látják megyénkben a fogyatékkal élők társadalmi helyzetét?
8. Mennyiben korlátozottak a Békés megyei lehetőségek az országos viszonylathoz képest?
9. Véleménye szerint hogyan lehetne javítani a helyzeten?
10. Miképpen lehetne bővíteni a kulturális lehetőségeket?

INTERJÚALANYAIM LISTÁJA

- 1. Mozgáskorlátozottak Békés Megyei Egyesületének elnöke**
- 2. Mozgáskorlátozottak Békés Megyei Egyesületének újkígyósi csoportjának vezetője**
- 3. Vakok és Gyengénlátók Békés Megyei Egyesületének elnöke**
- 4. Vakok és Gyengénlátók Békés Megyei Egyesületének egyik szociális munkatársa**
- 5. Siketek és Nagyothallók Országos Szövetsége Békés Megyei Szervezetének szakmai vezetője és egyben jelnyelvi tolmácsa**